

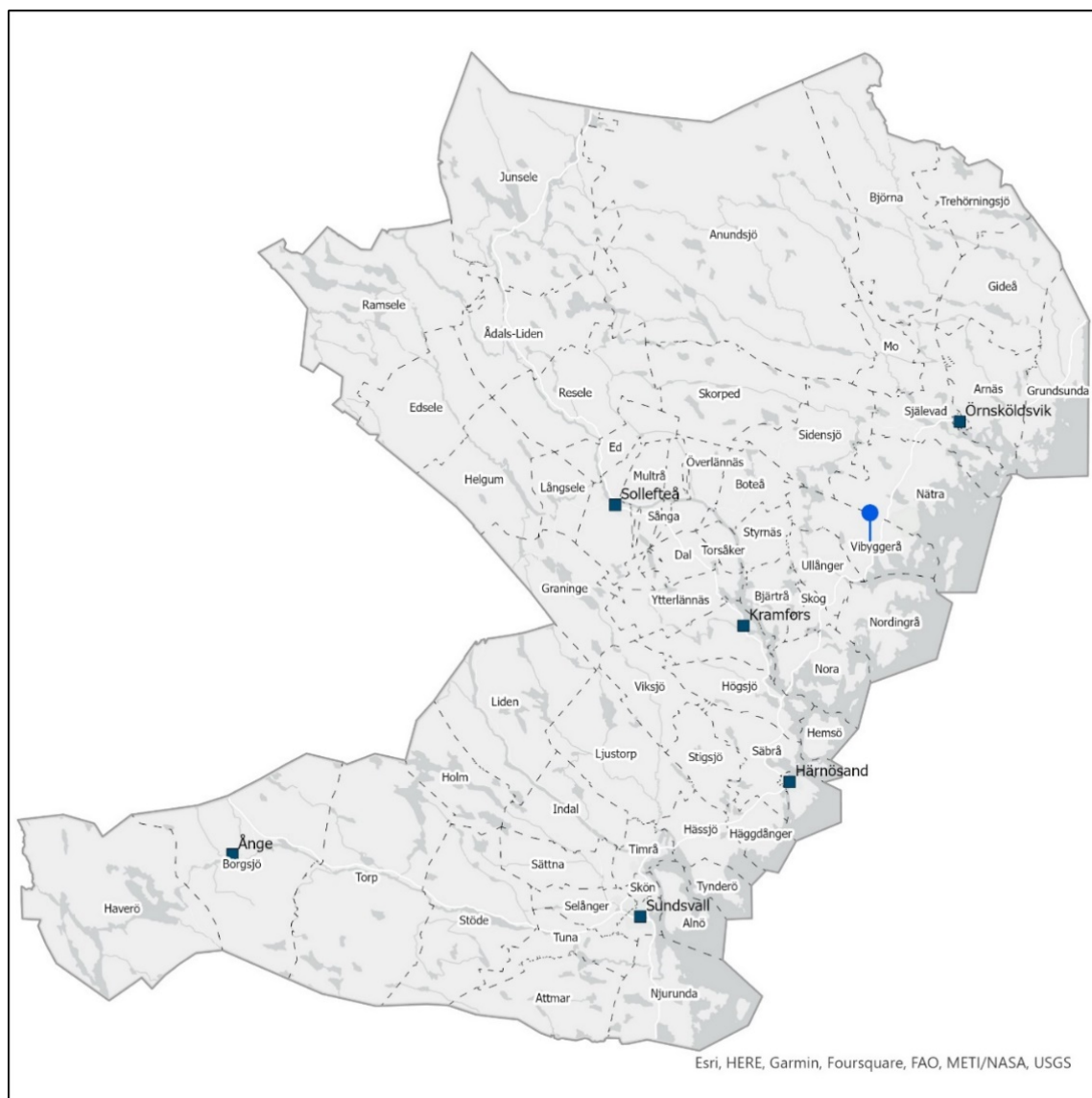
VÄSTERNORRLANDS MUSEUM

Arkeologisk schaktövervakning 2022 inom fornlämningarna L1935:8520 och L1935:9563 Sörgällsta, Vibyggerå sn

Fastigheter: Sörgällsta 12:1 och 10:2, Vibyggerå socken,
Kramfors kommun, Ångermanland Västernorrland

Rapport 2023:5
Maria Lindeberg

Arkeologisk schaktövertäckning 2022 inom fornlämningarna L1935:8520 och L1935:9563 Sörvall, Vibyggerå sn.

Rapport nr: 2023:5 Västernorrlands museum

Framsidesbild: Översiktsskild innan schaktning vid L1935:9563. Foto mot öster.

Västernorrlands museum

Murbergsvägen 31

871 50 Härnösand

www.vnmuseum.se

ISSN 2000-0111

© 2023 Västernorrlands museum, Härnösand.

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY

Kartor: Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, I2018/00090

Maps throughout this report were created using ArcGIS® software by Esri. ArcGIS® and ArcMap™ are the intellectual property of Esri and are used herein under license. Copyright © Esri. All rights reserved. For more information about Esri® software, please visit www.esri.com.

Arkeologisk undersökning

"En arkeologisk undersökning är en forskningsuppgift och som innebär en noggrann dokumentation av fornlämningen. Syftet med en arkeologisk undersökning är att ge kunskap om den fornlämning som inte längre kommer att finnas kvar. Fornlämningen kan ses som ett "arkiv" i marken som genom undersökningen omvandlas till ett källmaterial i form av dokumentationsmaterial och fynd. Källmaterialet tolkas och analyseras av arkeologerna både under arbetet i fält och under rapportarbetet.

Arkeologiska undersökningar är ofta föremål för ett stort intresse från forskare och allmänheten. Resultaten från undersökningen publiceras i en rapport och för de större undersökningarna görs ofta förmedlingsinsatser och populärvetenskap.

Utförandet av stora arkeologiska undersökningar behöver planeras noggrant, både på länsstyrelsen och hos undersökaren. De tar förhållandevis lång tid att utföra och kostnaderna kan bli avsevärda. Det krävs därför en planering även hos exploitören. Arkeologiska undersökningar utförs inte under vinterhalvåret.

*Om markingreppet som ska göras exempelvis är en ledningsdragning, görs ofta en mindre arkeologisk undersökning i form av en **schaktningsövervakning**. Schaktningen som görs för ledningen följs och övervakas av en arkeolog som dokumenterar eventuella lämningar. Denna typ av förundersökning är vanligen inte särskilt kostsam."*

Riksantikvaritämbetet 2018

För mer information:

<https://www.raa.se/kulturarv/arkeologi-fornlamningar-och-fynd/den-uppdragsarkeologiska-processen/>

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	5
Bakgrund.....	6
Syfte.....	6
Metod	7
Natur- och fornlämningsmiljö	7
Beskrivning av fornlämningarna i KMR	8
Tidigare undersökningar.....	8
Redovisning av arbetet.....	9
L1935:8520, schakt 1	9
L1935:9563, schakt 2	11
Anläggningar	14
Fynden	16
Datering.....	18
Tolkning och diskussion.....	19
Tekniska och administrativa uppgifter	20
Arkivhandlingar.....	20
Referenser	21
Bilaga 1. Anläggningstabell.....	22
Bilaga 2. Fyndlista.....	23
Bilaga 3. ¹⁴ C-datering	24
Bilaga 4. Vedart	26
Bilaga 5. Makrofossil.....	28
Bilaga 6. Konserveringsrapport	30
Bilaga 7. Schaktbeskrivning	32
Bilaga 8. Fotolista och kontaktkartor.....	33

Sammanfattning

Västernorrlands museum har under hösten 2022 utfört en arkeologisk undersökning i form av schaktövervakning inom fornlämningarna L1935:8520 och L1935:9563 i Sörgällsta, Vibyggerå socken. Anledningen var nedläggande av jordkabel längs väg 870 och 872.

Båda fornlämningarna består av boplatser med förekomst av skörbränd sten, avslag av flinta, stenföremål, lerklining och brända ben. Vid schaktövervakningen påträffades två fragment av förhistorisk keramik och en doppsko av kopparlegering i schakt 1, L1935:8520.

Inom L1935:9563 i schakt 2 påträffades en härd och ett bryne (del av). Härden daterades på kol från salix (säl/pil/vide) som gav dateringen 415–547 e.Kr., d.v.s. folkvandringstid.

Bakgrund

ATS Kraftservice AB planerade att dra en jordkabel längs åkerkanten/slänkrönet längs väg 870 och 872 i Sörgällsta hösten 2022. Markarbetena berörde norra delen av L1935:9563 (Vibyggerå 81:1) och östra delen av L1935:8520 (Vibyggerå 77:1). Båda fornlämningarna består av boplatser med förekomst av skörbränd sten, avslag av flinta, stenföremål, lerklining och brända ben.

Länsstyrelsen beslutade att en arkeologisk undersökning i form av en schaktövervakning skulle genomföras av Västernorrlands museum.

Syfte

Syftet med undersökningen var att dokumentera berörda lämningar och kulturlager.

Fig. 1. Översiktskarta från Fornsök med fornlämningar och närmsta omgivningar.

Beskrivning av fornlämningarna i KMR

L1935:8520 (Vibyggerå 77:1) är registrerad som boplatz och ligger i åkermark på en sandig avsats, begränsas i S av å och i V av bäckravin. Väster om bäckravinen (knappt 40 meter bred) finns L1935:7618 (Vibyggerå 78:1), en boplatz med likartat fyndmaterial som L1935:8520 och L1935:9563.

Beskrivning i Fornsök: *1) Boplatz, sannolik utsträckning 100x20-50 m (NNÖ-SSV). Inom området påträffades måttligt med skörbränd sten, flintavslag, varav ett med retuscher, 1 skrapa, brända ben samt lerklining. I områdets SV del är 2) Järnslaggförekomst, sannolikt sentida.*

L1935:9563 (Vibyggerå 81:1) är registrerad som boplatz och är belägen i åkermark på en sandig höjdrygg som sluttar mot Ö-SÖ. Norr om boplatzen finns en väg och i öster ett grustag.

Beskrivning i Fornsök: *Boplatz, sannolik utsträckning ca 170x50 m (NV-SÖ). Inom området påträffades måttligt med skörbränd sten, 5 mindre bitar av flinta samt mindre koncentrationer av skörbränd sten, sot och kolbitar samt brända ben.*

Tidigare undersökningar

Ingen arkeologisk undersökning har gjorts i det direkta närområdet. Närmsta undersökningar är en delundersökning av boplatzen L1935:9238 (Vibyggerå 203:1) på andra sidan av Skuleberget (Appelgren & Hammar 2008), samt undersökning av en hög (L1935:8708, Vibyggerå 47:1) vid Vibyggerå kyrka (Häger 1972).

På längre avstånd från undersökningsområdet men i liknande forntida skärgårdsmiljö utförde Evert Baudou 1961 en forskningsundersökning av ett bronsåldersröse (L1935:9120) och stensättning (L1935:9654) i Sund.

Med anledning av Trafikverkets byggande av gång- och cykelväg mellan Docksta och Ullånger gjordes 2013–14 arkeologiska utredningar steg 1 och 2 av Landskapsarkeologerna (Berg Nilsson *et al* 2014). Västernorrlands museum utförde 2017 delundersökningar av L1934:1114 (Vibyggerå 211) och L1934:1380 (Vibyggerå 225) som bestod av färdvägar och en kokgrop (L1934:1377 (Vibyggerå 222), som daterades till förromersk järnålder (Lindeberg & Loeffler 2018).

Redovisning av arbetet

Undersökningen utfördes under en dag i oktober genom schaktövervakning på de ytor där kabelsträckningen berörde fornlämningarna. ATS Kraftservice höll med grävmaskin och förare.

Maskinen som användes kunde inte köra ut på åkern då maskinisten bedömde det vara för blött för en tung hjulgrävare. Schaktet grävdes därför från sidan, med maskinen ståendes på vägen. Detta medförde att de uppgrävda massorna, främst vid L1935:8520 där schaktet också blev ganska djupt, allt eftersom rasade ned i schaktet. Botten av schaktet var dock väl synligt och möjligt att rensa under framgrävning. Metoden påverkade främst vid fotografering, då schaktets botten inte kunde fotograferas i helhet.

Schakten grävdes skiktvis ned till orörd nivå och rensades med fyllhammare och/eller skärslev. Jorden söktes även av med metalldetektor.

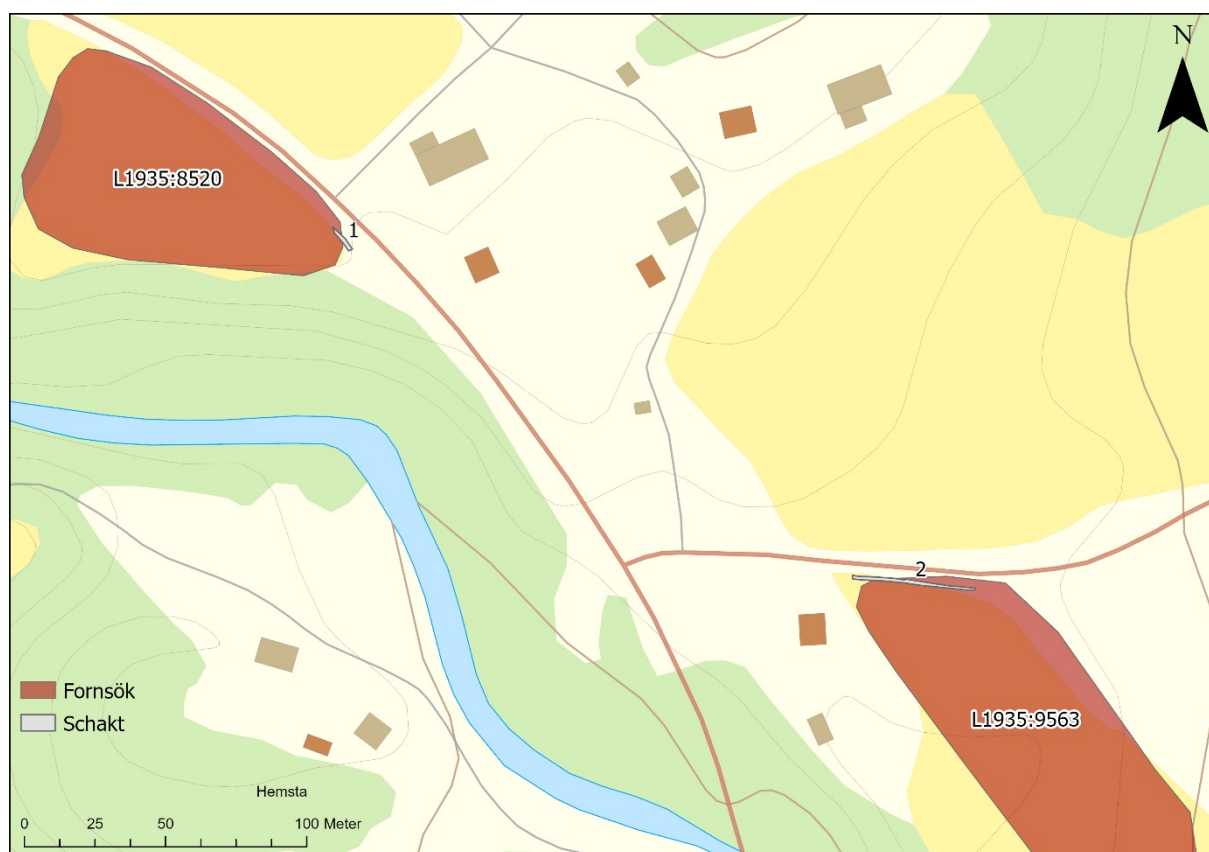

Fig. 3. Översiktskarta med schakten markerade.

L1935:8520, schakt 1

Schaktet grävdes i riktning NV-SÖ i den SÖ delen av fornlämningen, i bakkant av diket och i kanten av åkern. Schaktet var 13 m² stort och 0,6 – 0,8 m djupt.

Matjordslagret var ganska tjockt, ca 0,4–0,5 m. I matjorden påträffades enstaka skärviga stenar, bränd lera, järnfragment, spik, flintgods, rödgods och en del kolfragment. Ett föremål av kopparlegering hittades, troligen en doppsko (fnr 1) med en svag streckornering på den runda delen. Under matjorden fanns ett ca 0,05–0,15 m tjockt svartbrunt-mörkgrått, koligt

kompakt lager som var fyndtomt. Under detta fanns i schaktets SÖ del ett ca 0,03–0,18 m tjockt lager vit sand/blekjord innan den roströda sanden i botten. Blekjorden indikerar att det varit en grop/svacka under lång tid. Marken sluttar mot SÖ och det är möjligt att det är orsaken till överlagringen, alternativt att jord lagts upp från grävning vid vägen/diket.

Fig. 4. Arbetsbild schakt 1. Foto från S.

Fig. 5. Del av schakt 1. Foto från SV.

Fig. 6. Schaktkant, schakt 1, där blekjordslagret och det brunsvartgrå lagret under matjorden syns i profilväggen. Foto från NV.

L1935:9563, schakt 2

Schaktet ligger i norra delen av fornlämningen och i åkerkanten längs diket. Det upptog en sammanlagd yta av 51 m² och var 0,3–0,5 m dj.

Framför allt i schaktets västra halva finns en överlagring även i detta schakt, med ett tydligt sandigt, gult lager mellan nuvarande ploglager och ett mörkare gråbrunt sandigt lager (äldre matjordslager?). Under detta fanns fläckvis blekjord bevarad och flera mindre kolfläckar, samt i schaktets västra del en större kolig färgning som tolkades som en härd (A1). Anläggningen var omgiven av kompakt blekjord. Bitvis syntes i den delen av schaktet också tunna spår som liknar årderspår genom blekjord och anläggning (fig. 8). Den del av schaktet spårerna syntes inom var ganska liten, vilket gör det svårt att avgöra om det var årderspår eller inte. Ett par färgningar/kolfläckar mättes också in och snittades. De var mycket tunna eller sönderplöjda och kunde inte bedömas som anläggningar, men det är mycket möjligt att den färgning som är inmätt (fig. 7) var resterna efter en härd liknande A1.

Det gula mellanlagret avtog och försvann helt i schaktets östra del, ungefär vid infarten till åkern från vägen. Det undre mörkgråbruna lagret innehöll mer skörbränd sten än det övre lagret. En ganska jämn, men sparsam, spridning av skärvig sten fanns över större delen av schaktet. Mot öster var det dock förekomsten glesare än i västra halvan av schaktet.

I matjorden hittades järnfragment, spik, flintgoods, rödgods, kol och enstaka skärviga stenar. I det undre mörkgråbruna (överlagrade) lagret påträffades en del av ett bryne (fnr 6).

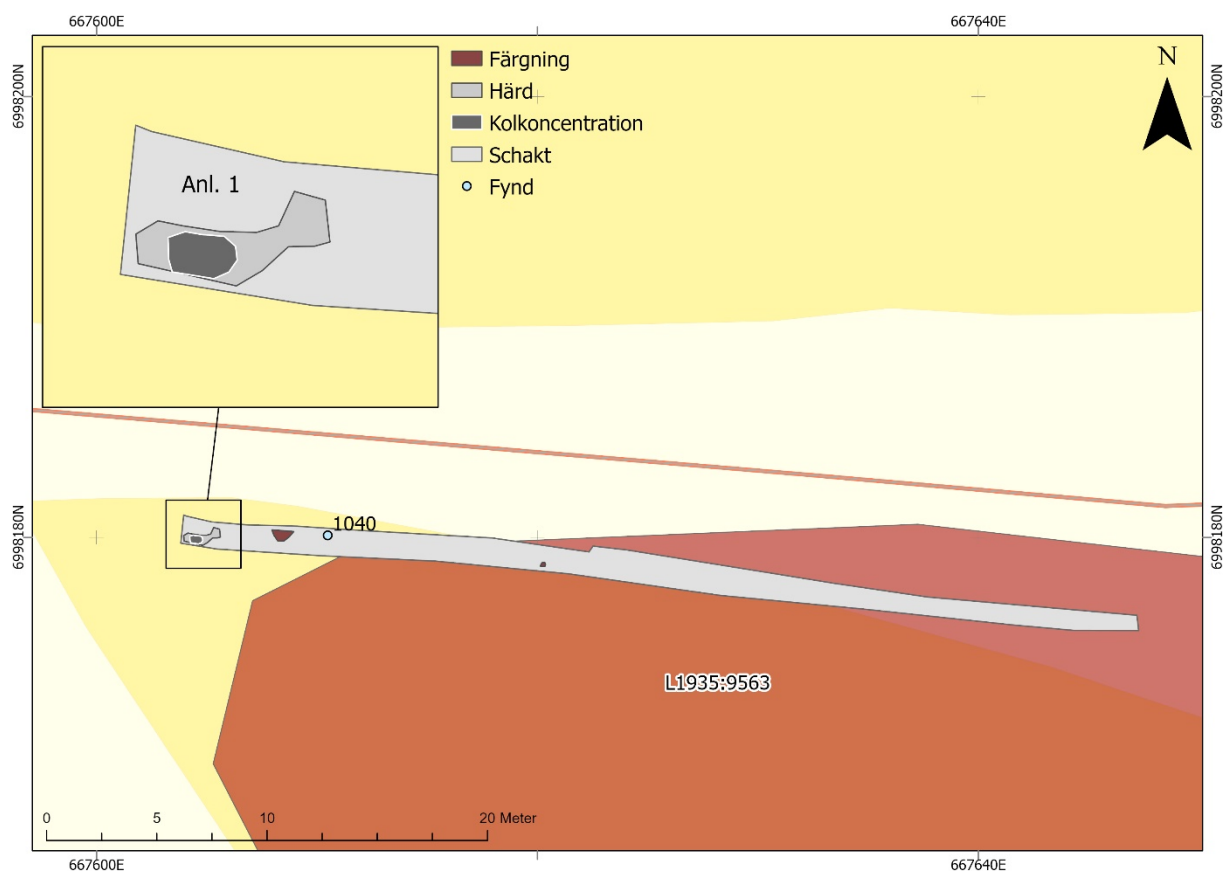

Fig. 7. Schakt 2 med härden (A1) i västra delen.

Fig. 8. Västra delen av schakt 2. Härden A1 syns i schaktets vänstra hörn och överlagringen med det gula sandiga lagret syns tydligt i schaktkanten. Foto från Ö.

Fig. 9 (ovan) Mellersta delen av schakt 2, foto från V.

Fig. 10 (vänster). Östra delen av schakt 2, foto från V. Det gula sandiga överlagrade lagret fanns inte i den delen av schaktet.

Anläggningar

I schakt 2 (L1935:9563) påträffades en anläggning som tolkades som en härd (A1) i schaktets västra del. Anläggningen framkom under det överlagrade mörka lagret (under matjord/ploglager och ett gult sandigt lager). I den delen av schaktet fanns fläckvis blekjord och mindre kolfläckar under det mörkgråbruna lagret. Del av anläggningen ligger kvar utanför schaktet.

I plan syntas anläggningen som en sotig/kolig färgning omgiven av blekjord. Oval till rektangulär form, ca 0,4 x 0,6 m stor (V-Ö). Den svarta delen av anläggningen bestod av fet, lucker kolblandad sand med en tydlig gräns mot bleken. Anläggningen snittades från norr. I profil flat skålformad botten. Delen med sot/kol var ca 0,06 m dj, delen med blekjord ca 0,15 m dj, diffus avgränsning mot botten.

Prov togs för analys av makrofossil, vedart och ^{14}C . I provet fanns träkol samt två frön av hallon (se bilaga 5). Kolet kommer från gran, salix och tall (se bilaga 4).

Fig. 11. Härden A1 framrensad i plan. Foto från S.

Fig. 12. A1, del av profilen från öster och norr. Foto från NÖ.

Fig.13. A1 i profil, foto från N.

Fynden

Undersökningens fyndmaterial var sparsamt. Ett fragment av ett bryne (fnr 6) av grå sandsten påträffades i schakt 2 (L1935:9563) i det undre mörka lagret. Brynet är litet och välanvänt och har brottytor i båda ändar. Brynet har ett rektangulärt tvärsnitt med slipytor på alla fyra sidor och tunnas av mot ena sidan där det gått av.

Fig. 14. Del av bryne (fnr 6) från schakt 2 (L1935:9563).

Ett föremål av kopparlegering (fnr 1) hittades i schakt 1 (L1935:8520) och har skickats till Acta konservering AB för konservering. Det liknar en doppsko - och har registrerats som en sådan - kanske har den hört till en kniv eller dolk. Övre delen är rektangulärt tillplattad och nedre delen konisk. På den runda delen finns streckornering. Den omvikta kanten är inte jämn/rak. Inga hål kunde ses för infästning, möjligen har det varit ett hål vid en spricka som går från ytterkant och några mm in.

Fig. 15. Doppsko (fnr 1), föremål av kopparlegering från schakt 1 (L1935:8520).

Två bitar som bedöms som förhistorisk keramik hittades också i schakt 1. Den ena (fnr 3) har slät inner- och ytteryta och fin magring. På en sida finns en mörk beläggning, möjligen matskorpa. Den andra biten (fnr 2) har gråare färg, grövre magring och en grov yta. Brottytorna är slitna/rundade och inte skarpa. Tre små bitar bränd lera (fnr 4, fig. 18) hittades, men dessa har inte sparats. Fragmentet till vänster på figur 18 har sandmagring liknande ett av keramikfragmenten (fnr 2), men är rödare i färgen. Den till höger på figur 18 har avtryck av gräs i leran. Ett fragment rödgods (fnr 5) med två röda dekorrränder tillvaratogs, men sparas ej. Det är en avspjälkad del av mynningen till en skål eller fat, med transparent glasyr på vit engobe, trolig datering 17–1800-tal. Samtliga fynd i schakt 1 påträffades i matjorden.

Fig. 16. Keramik, fnr 2 (L1935:8520)

Fig. 17. Keramik, fnr 3 (L1935:8520)

Fig. 18. Bränd lera, fnr 4 (L1935:8520)

Fig. 19. Rödgoods, fnr 5 (L1935:8520)

I övrigt var fyndmaterialet likartat i båda schakten och bestod främst av sentida föremål (spik, rödgods, flintgods, icke identifierbara järnfragment) samt enstaka bitar bränd lera och skörbrända stenar.

Datering

Prov togs från härden A1 (schakt 2, L1935:9563) för analys av makrofossil, vedart och ^{14}C . Provet innehöll kol från gran, salix och tall. Kol från salix (sälgt/pil/vide) gav dateringen 415–547 e.Kr, dvs folkvandringstid.

Tolkning och diskussion

Båda boplatserna som berördes av undersökningen är registrerade som boplatser med fyndmaterial bestående av skörbränd sten, flintavslag, skrapa och brända ben. Detsamma gäller L1935:7618 strax väster om L1935:8520. Inom L1935:8520 har tidigare även hittats lerklining och slagg (som i Fornsök beskrivs som troligen sentida). I schakt 1 (L1935:8520) hittades två små fragment som bedöms vara förhistorisk keramik samt ett föremål av kopparlegering, tolkat som en doppsko.

L1935:8520 har en längre möjlig användningsperiod än L1935:9563, men utifrån det lilla fyndmaterial som finns beskrivet är det troligt att de tre boplatserna i området åtminstone delvis haft samtida faser. Tidigare fynd av avslag och skrapor ger en antydning till sten- eller bronsålder. Den folkvandringstida dateringen av härden som påträffades i schakt 2 (L1935:9563) är ett intressant komplement till tidigare fyndmaterial och visar på en närvaro även under järnålder.

Fig. 20. Karta från SGU som visar vattenlinjen för ca 1600 år sedan, ungefär den tid när någon satt och eldade vid härden som undersöktes (mörkare blå visar forntida vattennivån, ljusare blå är dagens Gällstasjön). Platsen för härden är markerad med röd punkt.

Tekniska och administrativa uppgifter

Västernorrlands museum dnr	2022/163
Länsstyrelsens dnr	431-4611-2022
Uppdragsnr Forsök	202300020
Fornlämningar	L1935:8520 (Vibyggerå 77:1) och L1935:9563 (Vibyggerå 81:1)
Län	Västernorrland
Landskap	Ångermanland
Kommun	Kramfors
Socken	Vibyggerå
Fastighet	Sörgällsta 10:2, 12:1
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Koordinater mittpunkt	E 667424,5 N 6998298,5 och E 667610,5 N 6998180,1
Höjd över havet	33–45 m.ö.h.
Fältarbetstid	20221021
Fältpersonal	Maria Lindeberg och Anton Uvelius
Rapportsammanställning	Maria Lindeberg
Kartering	RTK-GPS, programvara ArcGIS Pro

Dokumentationsmaterial i form av fotografier, mätfiler och beskrivningar förvaras på Västernorrlands museum.

Arkivhandlingar

Ärendet förvaras i arkivet på Västernorrlands museum.

I ärendet ingår förfrågan om undersökningsplan, undersökningsplan och kostnadsberäkning, beslut samt andra relevanta handlingar.

Referenser

- Appelgren, K. & Hammar, D. (2008) *Skuleberget*. Arkeologisk delundersökning. Rapport 2008:19. UV Mitt.
- Baudou, E. (1961) *Rapport över arkeologisk undersökning av rösen vid Sund, Vibyggerå sn, Ångermanland*.
- Berg Nilsson, L., Klang, L. & Nilsson O. (2014) *Ullånger – Docksta*. Arkeologisk utredning inför byggnation av GC-väg, Ullångers och Vibyggerå socknar, Kramfors kommun, Västernorrlands län. Rapport 2014:21. Landskapsarkeologerna.
- Häger, B. (1972) *Rapport över undersökning av hög i Docksta, Vibyggerå sn, Ån*. Härnösand: Läns museet Västernorrland.
- Lindeberg, M. & Loeffler, D. (2018) *Rapport över antikvarisk medverkan och Arkeologisk slutundersökning längs E4 Ullånger-Docksta*. Rapport nr 2018:5. Härnösand: Murberget Läns museet Västernorrland.

Bilaga 1. Anläggningstabell

Anl-nr	Area-nr	Schakt	Typ	Form i plan	Form i profil	Storlek (m)	Djup (m)	X	Y	Z	Beskrivning i plan	Beskrivning i profil	Kommentar
1	5-6	2	Härd	Oval/rektangulär	Flat skålformad	0,4x0,6	0,06-0,15	6998179,9	667604,5	33,4	A1 Härd/kokgrop i schaktets V del. Påträffades under det överlagrande lagret under matjorden. Del av anläggningen ligger kvar utanför schaktet. I plan en sotig/kolig färgning omgiven av blekjord. Oval till rektangulär, ca 0,6 x 0,4 m stor (Ö-V). Den svarta delen bestod av fet, lucker fin sand. Tydlig gräns mot omgivande blekjordsfärgning, ca 1,6 x 0,5 m stor.	Anläggningen snittades från norr samt grävdes först 1/4 från NÖ för att se profilen från två håll. I profil flat botten, skålformad. Delen med sot/kol ca 0,06 m dj, delen med blekjord ca 0,15 m dj, diffus avgränsning.	Del av anläggningen ligger kvar utanför schaktet. Prov för makrofossil och C14
	3	2	färgning	oregelbunden	Oregelbunden	0,9x0,5	0,01-0,04	667608,2	6998179,8	33,4	Färgning, oregelbunden form, bestående av kol och blekjord.	Färgningen snittades och var i profil tunn och oregelbunden.	Möjligen utplöjd/förstörd hårdbotten, alternativt utdraget material. Påminner om A1, men mer fläckig och tunnare.
	4	4	kolfläck	oregelbunden	oregelbunden	0,25x0,2	0,01	667620,1	6998178,7	33,5	Färgning, oregelbunden, flammig, bestående av kol	ingenting i profil	

Bilaga 2. Fyndlista

Fnr	Pnr	Lämningsnr.	Schakt	Lager	Sakord	Material	N	E	Z	Antal	Vikt (g)	Mått (mm)	Kommentar	Kasserat	Konser.	Foto
1		L1935:8520	1	Matjord	Doppsko	CU-legering	6998297,0	667425,0		1	19	79x8-20x7-12	Rektangulär i ena änden och avsmalnande konisk i den andra änden. I runda delen finns streckornering. Den omvikta kanten är ojämn. Inuti föremålet är ev. något organiskt.		x	x
2		L1935:8520	1	Matjord	Keramik	Keramik	6998300,0	667423,0		1	3	20x19x9	Grovt magrad, slitna/rundade brottytor.			x
3		L1935:8520	1	Matjord	Keramik	Keramik	6998300,0	667423,0		1	3	20x15x8	Finare magring. Beläggning - matskorpa?			x
4		L1935:8520	1	Matjord	Bränd lera	Lera	6998300,0	667423,0		3	5	15x18x5 - 15x22x10	1 bit har sandmagring och på en syns avtryck av gräs.	x		x
5		L1935:8520	1	Matjord	Rödgoods	Keramik	6998300,0	667423,0		1	3	35x16x3	Spjälkad del av insida mynningen till skål eller fat. Transp. glasyr på vit engobe, två röda parallella dekorranden.	x		x
1	1040	L1935:9563	2	Mörkgråbruna	Bryne	Sandsten	6998180,1	667610,5	33,5	1	51	70x25x5-15	Avbrutet i båda ändar. Rektangulärt tvärsnitt, slipytor på alla fyra sidor. Tunnas av mot ena sidan.			x

Bilaga 3. ^{14}C -datering

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Kol-14 gruppen

Besöksadress:
Ångström Laboratoriet
Lägerhyddsvägen 1

Postadress:
Box 529
751 21 Uppsala

Telefon:
018 – 471 3124

Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>

E-post:
radiocarbon@physics.uu.se

Uppsala 2023-02-13

Maria Lindeberg
Murberget Länsmuseum Västernorrland
Box 34
871 21 HÄRNÖSAND

Resultat av ^{14}C datering av träkol från Vibyggerå 81:1 / L1935:9563, Sörgållsta, Ångermanland, Västernorrland. (p 4859)

Förbehandling av träkol:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (10 h, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före mätningen av ^{14}C -innehållet i acceleratorn förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 3, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

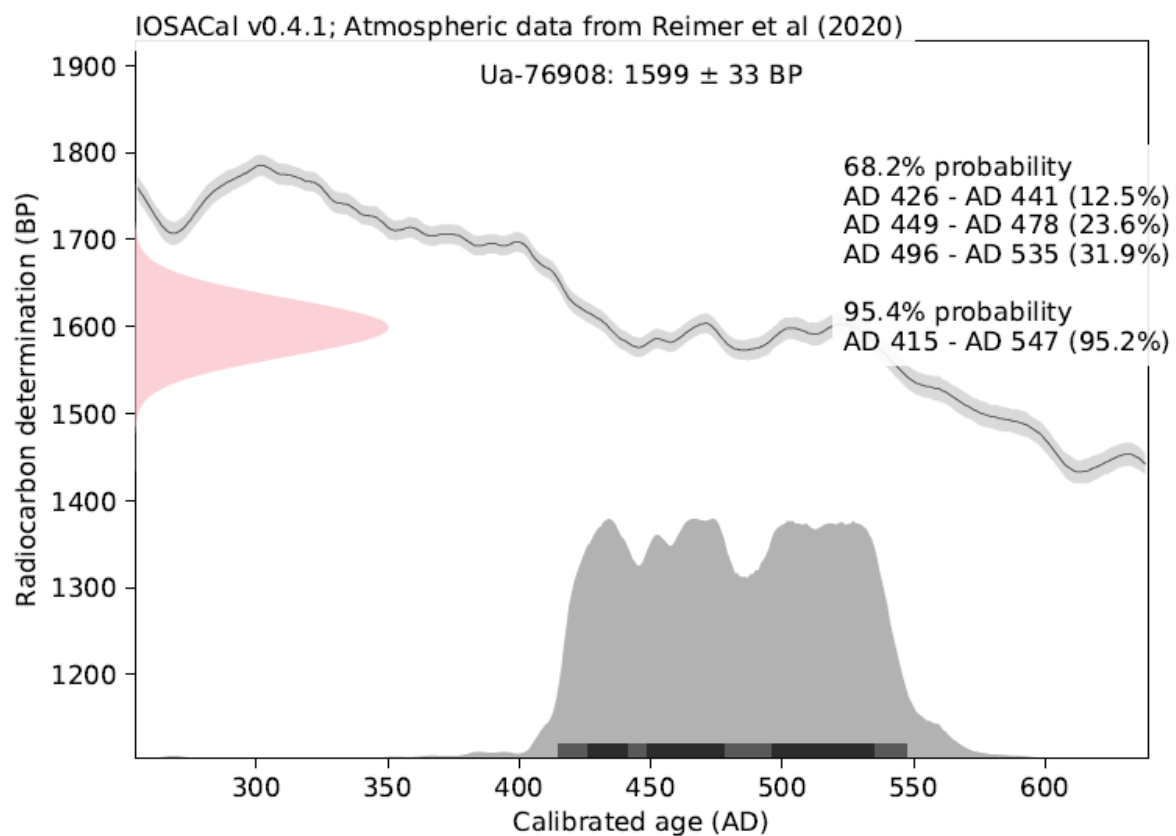
RESULTAT

Labnummer	Prov	$\delta^{13}\text{C}_{\text{‰}}$ V-PDB	^{14}C ålder BP
Ua-76908	Vibyggerå 81:1 / L1935:9563	-27,7	1 599 $\pm$ 33

Med vänliga hälsningar

Maximilian Schmidt Maximilian Schmidt
2023.02.13
17:32:07 +01'00'
Maximilian Schmidt/Daniel Primetzhof

Kalibreringskurvor

Bilaga 4. Vedart

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 22102

**Vedartsanalyser på material från Västernorrland,
Sörgällsta L1935:9563.**

Adress:
Box 178
791 24 FALUN

Telefon:
070 34 00 645
E-post: vedlab@vedlab.se

Bankgiro:
5713-0460
www.vedlab.se

Organisationsnr:
650613-6255

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 22102

2022-12-09

Vedartsanalyser på material från Västernorrland, Sörgällsta L1935:9563.

Uppdragsgivare: Maria Lindeberg/Västernorrlands museum

Arbetet omfattar ett kolprov från undersökningar i Sörgällsta. Provet är taget som ett makroprov. Det innehåller kol från gran, salix och tall. Det utplockade salixkolet kommer att ge en tillförlitlig datering utan hög egenålder.

Analysresultat

Anl.	ID	Anläggnings- typ	Prov- mängd	Analyserad mängd	Trädslag	Utplockat för ¹⁴ C-dat.	Övrigt
1	1074		0,6g	0,6g 11 bitar	Gran 7 bitar Salix 1 bit Tall 3 bitar	Salix 29mg	

Erik Danielsson/VEDLAB
Box 178
791 24 FALUN
Tfn: 070 34 00 645
E-post: vedlab@vedlab.se
www.vedlab.se

De här trädslagen förekom i materialet

Art	Latin	Max ålder	Växtmiljö	Egenskaper och användning	Övrigt
Gran	<i>Picea abies</i>	350 år	Trivs på näringsrika jordar. Tål beskuggning bra och konkurrerar därför lätt ut andra arter	Lätt och lös men ganska seg ved. Ofta rakvuxen. Ganska motståndskraftig mot röta. Stolpar golvbrädor störrar lieskaft, korgar	Bark till taktäckning. Granbarr till kreatursfoder
Salix Stort släkte med sälgar, pilar och viden	<i>Salix sp.</i>	60 år	Varierande anspråk vad gäller jordmån. De flesta arter är dock ljusälskande	Mjuk och lätt ved. Dåligt som bränsle och virke.	Barken har använts till garvning.
Tall	<i>Pinus silvestris</i>	600 år	Anspråkslös men trivs på näringsrika jordar. Den är dock ljuskrävande och blev snabbt utkonkurrerad från de godare jordarna när granen kom	Stark och hållbar. Konstruktionsvirke, stolpar, pålar, båtbygge, kärl (ej för mat) takspån, tjärbloss, träkol, tjärbränning	Underbarken till nödmjöl, årsskott kokades för C-vitaminerna. Även som kreatursfoder

Uppgifter om maximal ålder, växtmiljö, användning mm är hämtade ur: Holmåsen, Ingmar Träd och buskar. Lund 1993. Gunnarsson, Allan Träden och människan. Kristianstad 1988. Mossberg, Bo m.fl. Den nordiska floran. Brepol, Turnhout 1992.

Vedartsanalysen görs genom att studera snitt- eller brottytor genom mikroskop. Jag har använt stereolupp Carl Zeiss Jena, Technival 2 och stereomikroskop Leitz Metalux II med upp till 625 gångers förstoring. Mikroskopfoton är tagna med Nikon Coolpix 4500. Referenslitteratur för vedartsbestämningen har i huvudsak varit Schweingruber F.H. Microscopic Wood Anatomy 3rd edition och Anatomy of European woods 1990 samt Mork E. Vedanatomi 1946. Dessutom har jag använt min egen referenssamling av förkolnade och färskas vedprover.

Bilaga 5. Makrofossil

VÄSTERNORRLANDS MUSEUM

Makrofossilanalys av ett prov från härd/kokgrop inom fornlämningarna L1935:9563 Sörgällsta, Vibygerå sn

*Arkeobotanisk rapport 2023:10
Ida Lundberg*

Bakgrund och provtagningsstrategi

Under en schaktningsövervakning vid fastigheterna Sörgällsta 12:1 och 10:2, Vibygerå socken, Kramfors kommun, Ångermanland Västernorrlands län togs ett makrofossilprov in för analys. Provet togs i en härd/kokgrop (anläggning A1). Provtagning i fält genomfördes av arkeolog Maria Lindeberg och makrofossilanalysen genomfördes av Ida Lundberg vid Västernorrlands museum.

Provbehandling

Provernas volym mäts innan materialet vattensållas och floterar med sållar på 2 mm och 0,25 mm maskvidd. De olika fraktionernas volym mäts och torkas. Materialet genomsöks och artbestäms därefter under stereomikroskop med hjälp av referenslitteratur (Cappers et al. 2012; Mossberg & Stenberg 2018) och Ida Lundbergs referenssamling av recenta fröer och växtdelar. Enbart förkolnat material tillvaratogs och analyserades arkeobotaniskt. Mängden minerogent material, övrigt makrofossil och fynd uppskattas efter en fyrgradig skala där X står för låg andel och XXXX innebär en dominerande andel av provet. Provernas innehåll listas i Tabell 1.

Resultat

Tabell 1: Arkeobotanisk resultattabell

Makrofossilanalys					
Prov-ID: 1074		Kontext: Hård/ kokgrop 1		Volym före: 240 cl Volym efter:100 cl	
Övrigt: x = Förekommer, xx = Vanlig, xxx = Rikligt, xxxx = Dominerande					
Sten		Kol	xxx	Br. ben	
Grus	x	Trä		Ben	
Sand		Rötter		Chenococcum	
Slit	xxxx	Strå		Insekter	
Lera	x	Kvist/grenfrag.		Resent	
Kommentar flottering: Lättsållat prov, innehöll endast kol.					
Teckenförklaring: * = Förkolnat					
Artlista					
Svenska		Latin			Antal
Hallon		Rubus idaeus			2*
Kommentar analys: Kol utplockat till datering					

Diskussion och tolkning

Det minerogena materialet visar att prov 1074 bestod av silt med inslag av lera och grus vilket medför en genomsläpplig och väl-dränerad jordmån.

Provet innehåll sparsamt med växtmakrofossil i form av två frön från hallon och träkol. Frön från hallon är vanliga att finna i både bosättningskontexter och skogsmiljö under alla tidsperioder. Andelen kol och avsaknaden av organiskt material i marken indikerar höga temperaturer som försvårar för makrofossil att bevaras eftersom små frön och växtrester lätt brinner upp i högre temperaturer. Hården/kokgropens placering i en åker medför att det översta materialet plöjts bort över tid vilket även det kan vara en förklaring till det låga antalet växtmakrofossiler.

Provet innehöll inte en tillräcklig mängd förkolnade makrofossil eller fynd för att möjliggöra tolkning av specifik mänsklig aktivitet.

Referenser

Cappers, R. T. J., Bekker, R. M. & Jans, J. E. A. 2012. *Digital Seed Atlas of the Netherlands* (2nd edition). Groningen: Groningen Institute of Archaeology.

Mossberg, B., Stenberg, L. & Ericsson, S. 2018. *Nordens flora*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Bilaga 6. Konserveringsrapport

2023-04-25

Konserveringsrapport

Föremål/Sakord Doppsko

Föremålsnummer	Fnr. 1, Inv.nr. M M34843
Kontext	Äng. Vibyggerå sn., L1935:8520 (RAÅ 77:1) Vmn. Dnr. 2022/163, Lst dnr. 431-4611-2022
Konservator	Katarina Lampel E-post: katarina.lampel@actakonservering.se Telefon: 070-731 89 9

Beskrivning och tillstånd

Rörformat föremål med rektangulärt tvärsnitt, avsmalnande i änden. Föremålet är tillverkat av ett bronsbleck, som vikts längs långsidan. Skarven har lagts omlott och blecket har sedan hamrats ihop till ett rektangulärt rör. Inga synliga hopfastningar i form av nitlar eller lodningar. I den smalare änden finns dekor i form av två dubbla tvärgående linjer. Inuti föremålet sitter ett stycke fibrer hårt fastsatt i änden. Troligen utgör det en del av föremålet.

Föremålet är deformerat/ intryckt på mitten. Kanterna är skadade. Vid ena kortsidan finns två jack i metallen. Vid kanten som lagts omlott saknas en del av metallen. Metallen är sliten och originalytan saknas partiellt. Föremålet var täckt av torkad jord, även på insidan. Inuti föremålet fanns torkad jord och växtdelar. Längd; 9 mm, bredd; 20 mm, bredd, öppning; 10 mm.

Konserveringsåtgärder

Föremålet frampreparerades med skalpell, bambusticka och pensel. Ytan rengjordes med etanol på bomullstopps. Fibrerna analyserades i genomlysningsskikroskop av textilkonservator och är troligen ullfiber. Ytan konsoliderades med Paraloid B 72, ca. 7 % löst i aceton/etanol. Slutligen ytbehandlades ytan med mikrokristallint vax, löst i lacknafta.

Före konservering

Före konservering

Före konservering

Före konservering

Insidan, före konservering

Efter konservering

Efter konservering

Efter konservering

Efter konservering

Efter konservering

Bilaga 7. Schaktbeskrivning

Schakt	Lämning	Lager	Bottenlager	Yta (m ²)	Djup (m)	Anl.	Fynd	Övrigt
1	L1935:8520 (Vibyggerå 77:1)	Torv ca 0,1 m tj. Mörkbrun sand/siltig matjord ca 0,3–0,4 m tj. Under matjorden i NV delen ett svartbrunt koligt, kompakt lager, ca 0,05–0,08 m tj, inga fynd. I SO delen ett lager av blekjord, ca 0,03–0,18 m tj. Finsand i NV, grovsand i SO.	Rödbrun sand, finsand i NV delen - Grovsand i SO delen	13	0,6–0,8		Järnfragment, spik, flintgods, rödgods, kol, enstaka skärvig sten, bränd lera. Ett föremål av kopparlegering - doppsko. Två bitar förhistorisk keramik.	Grop eller överlagrat
2	L1935:9563 (Vibyggerå 81:1)	Torv ca 0,1 m tj. Mörkbrun sand/siltig matjord 0,2–0,3 m tj. Under matjorden ett gråbrunt sandigt lager med inslag av silt, ca 0,1 m tj. Tydligast i V delen ca 3–4 m, avtar sen. Under det gråbruna lagret ett gulbrunt silt/finsand lager, ca 0,1–0,05 m tj, enbart väster om infarten till åkern. Därefter ett mörkgråbrunt sand/siltigt lager, ca 0,1–0,2 m tj. Lagret blir mer otydligt mot öster och infarten till åkern.	I V delen gul + brun/orange finsand med inslag av silt. Flammigt fläckvis tunt lager blekjord. I östra delen ljusbrun grövre sand	51	0,3–0,5	Anl. 1	I matjorden: järnfragment, spik, flintgods, rödgods, kol, enstaka skärvig sten. I det undre mörkgråbruna (överlagrade) lagret påträffades ett bryne och skärvig sten (mer än matjordslagret).	V delen överlagrad(?) med det gula lagret. Lagret avtar och försvinner helt i schaktets O del.

Bilaga 8. Fotolista och kontaktkartor

Bildnr	Motiv	Sett från
	Bild 7601–7651 från L1935:8520 Bild nr 7652–7684 från L1935:9563	
7601	Översikt från vägen vid L1935:8520, innan undersökning, schakt 1. Gropen (till befintlig ledningsbrunn) var grävd innan vi kom.	SÖ
7613	NV delen av schakt 1, botten 1 skopbredd.	SÖ
7614–25	NV halvan av schakt 1, från NV till SÖ, skiktvis nedgrävning.	SÖ
7626	matjord i schakt 1	SÖ
7628–45	SÖ halvan av schakt 1, från NV till SÖ, med skiktet blekjord/vit finsand.	SV
7646–50	SÖ delen av schakt 1,	SV
7651	arbetsbild, schaktet delvis igenfyllt	SÖ
7652–53	Översikt vid L1935:9563, innan undersökning, schakt 2.	V
7654–55	Schakt 2, V delen med blekjord.	V
7656	Schakt 2, V delen med blekjord. A 1 i schaktkanten i bildens bortre del. Närmast i bild syns möjligt rutmönster efter årder (?). De olika lagren syns tydligt i schaktväggen; med matjord (ploglager), brungrått lager, gult lager och under det ett mörkgråbrunt lager (äldre matjordslager?).	Ö
7657	A1 Härd i V delen av schakt 1.	Ö
7658–59	Färgning (area 3, ca 3,5 m Ö om A1) i schakt 2.	V
7660	Schakt 2, mitten	V
7664	Schakt 2. De olika lagren syns tydligt i schaktväggen; matjord (ploglager), brungrått lager, gult lager och under det ett mörkgråbrunt lager (äldre matjordslager?). En skärvig sten ligger på schaktbotten.	N
7666–68	Kolfläck, area 4 i schakt 2	N
7669–70	Schakt 2, Ö delen	V
7671–74	A1 härd i plan.	S
7675–80	A1 härd, snittad "tårtbit" från N-Ö.	NÖ
7681–82	Färgning (area 3) i profil	V
7683–84	A1 härd, i profil från N	N

DSC_7608.JPG

DSC_7613.JPG

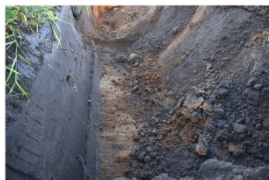
DSC_7614.JPG

DSC_7615.JPG

DSC_7617.JPG

DSC_7618.JPG

DSC_7619.JPG

DSC_7620.JPG

DSC_7623.JPG

DSC_7624.JPG

DSC_7625.JPG

DSC_7626.JPG

DSC_7628.JPG

DSC_7629.JPG

DSC_7630.JPG

DSC_7631.JPG

DSC_7632.JPG

DSC_7633.JPG

DSC_7634.JPG

DSC_7635.JPG

DSC_7636.JPG

DSC_7639.JPG

DSC_7641.JPG

DSC_7642.JPG

DSC_7643.JPG

DSC_7645.JPG

DSC_7646.JPG

DSC_7647.JPG

DSC_7649.JPG

DSC_7650.JPG

DSC_7651.JPG

DSC_7652.JPG

DSC_7653.JPG

DSC_7654.JPG

DSC_7655.JPG

DSC_7656.JPG

DSC_7657.JPG

DSC_7658.JPG

DSC_7659.JPG

DSC_7660.JPG

DSC_7664.JPG

DSC_7666.JPG

DSC_7668.JPG

DSC_7669.JPG

DSC_7670.JPG

DSC_7671.JPG

DSC_7672.JPG

DSC_7673.JPG

DSC_7674.JPG

DSC_7675.JPG

DSC_7676.JPG

DSC_7677.JPG

DSC_7678.JPG

DSC_7679.JPG

DSC_7680.JPG

DSC_7681.JPG

DSC_7682.JPG

DSC_7683.JPG

DSC_7684.JPG